

«Όταν από το 1988 άρχισε η συστηματική ενασχόλησή μου με την έρευνα ζητημάτων, που αφορούσαν στα μνημεία και την πολεοδομία της Ξάνθης, διαπίστωσα ότι δεν υπήρχαν μελέτες ή ερευνητικά προγράμματα για την πόλη, επικεντρωμένα στο θέμα της πολιτισμικής της ιδιαιτερότητας, στο πλαίσιο του σύγχρονου ελληνικού κράτους» σημειώνει η συγγραφέας στον πρόλογο του έργου της. Και προσθέτει:

«Η αδυναμία αυτή έχει, κατά τη γνώμη μου, τις αιτίες της στον τρόπο σκέψης και τη στάση των Ελλήνων μελετητών απέναντι στο επιστημονικό αντικείμενο, που επηρεάζονται από τα εκάστοτε δυσμενή πολιτικά δεδομένα των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Υπάρχει εκ μέρους μας προκατάληψη και επιφυλακτικότητα απέναντι στους Τούρκους, η οποία οφείλεται στη συναισθηματική βάση της γνώσης μας γι' αυτούς, γεγονός που μας στερεί τη δυνατότητα της αντικειμενικής κρίσης, που είναι και η χρησιμότερη. Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι ότι δεν κατορθώσαμε ακόμη να εντάξουμε πρακτικά και συνειδησιακά την "τουρκοκρατία", όπως την αποκαλούμε, στην ιστορία μας, ως την οθωμανική περίοδο της ιστορίας αυτής, σε αναλογία με τη ρωμαϊκή ή τη βυζαντινή περίοδό της. Παρ' ότι ο βυζαντινός πολιτισμός αποτελεί τη σημαντικότερη, ύστερα από

Τα μουσουλμανικά μνημεία της Ξάνθης

Μια διαπολιτισμική προσέγγιση που μας έρχεται με μεγάλη χρονική υστέρηση χάρη στη ΧΡΥΣΑ ΜΕΛΚΙΔΗ, αρχιτέκτονα μηχανικό, Δρ. Τουρκολόγο και τις εκδόσεις του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας.

την τουρκική, συνιστώσα του οθωμανικού πολιτισμού, εμείς οι ίδιοι αποκλείσαμε από την ιστορική μας συνείδηση την επίγνωση του ρόλου και της συνεισφοράς μας στη δημιουργία του τελευταίου, εκχωρώντας τα κυριολεκτικά όλα και εντελώς άδικα στους Τούρκους.» ▶

Το βιβλίο είναι επίκαιρο, καθώς συμβάλλει στη διαπολιτισμική προσέγγιση αλλά και στη διαμόρφωση αναπτυξιακών κριτηρίων για τη διαχείριση της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας της περιοχής της Θράκης.

οπτικές γωνίες, επίπεδα και κριτήρια θεώρησης, με αξιοποίηση στοιχείων και από άλλες επιστήμες ή κλάδους. Όπως τονίζει η συγγραφέας, η αρχιτεκτονική των μουσουλμανικών μνημείων της Ξάνθης έχει τη σφραγίδα της κοινής ιστορίας, ειδικότερα,

σημαντική αναδόμηση του διοικητικού και στρατιωτικού συστήματος και γενικότερα ευρύτατη σύνθεση σε όλα τα επίπεδα. Έτσι, στο πολιτικό επίπεδο η σύνθεση αυτή εκφράστηκε με τη συγκρότηση του οθωμανικού κράτους στη

βάση του θεσμού των «μιλέτ», της θρησκευτικής δηλαδή κοινότητας, η οποία διατήρησε αυθύπαρκτη την πολιτισμική της ιδιαιτερότητα.

Στο θρησκευτικό επίπεδο εκφράστηκε με την επικράτηση του ισλαμοχριστιανικού ρεύματος του μπεκτασισμού, στο επίπεδο των θεσμών με την εφαρμογή σε διαφορετικούς βαθμούς πολλών αντίστοιχων βυζαντινών, όπως π.χ. η Εξάβιβλος του Αρμενόπουλου στο κοινό δίκαιο¹.

Στο επίπεδο της μουσικής, η σύνθεση παρατηρήθηκε στην επίδραση της μουσικής των ισλαμι-

Η μελέτη των μουσουλμανικών μνημείων της Ξάνθης είναι μια πρόκληση, υπογραμμίζει η συγγραφέας. Η προσέγγιση, προσθέτει, γίνεται με σοβαρό και συστηματικό τρόπο, με την ελπίδα ότι θα ενταχθεί σε μια ευρύτερη βάση μελετών που θα στοχεύουν στην «επιθετική αξιοποίηση αναπτυξιακών κριτηρίων, κατά τη διαχείριση της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας, κάποιων περιοχών της χώρας μας». Με αυτό το σκεπτικό αναφέρεται στο πλαίσιο της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής που εφαρμόζεται από την Πολτεία, με ιδιαίτερα εμπειριστατωμένη πληροφόρηση και γόνιμη πολιτικοποίηση και ευαισθησία για τα σημαντικά αυτά θέματα.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στη σύνταξη του είναι πρωτότυπη και εισάγει, για πρώτη φορά στην επιστημονική πρακτική, μια μακρο-σκοπική μέθοδο «ολιστικής ανάλυσης και πολλαπλής προσέγγισης», πέρα από τα ως τώρα καθιερωμένα για την τεκμηρίωση των αρχιτεκτονικών έργων. Χρησιμοποιήθηκε ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών ειδών πηγών, πολλές, διαφορετικές

όμως, της αλλαγής των παραγωγικών σχέσεων του τέλους του 19ου αιώνα στην πόλη και της αναπτυξιακής της πορείας, στην οποία συμμετείχαν όλες οι άλλες πληθυσμιακές ομάδες του τόπου, που χαρακτηρίζονται από διαφορετικές πολιτισμικές φυσιολογίες (Έλληνες ορθόδοξοι, καθολικοί, Εβραίοι, Αρμένιοι, νέγροι απόγονοι παλιών δούλων και γύφτοι). Γι' αυτό, συνιστούν κοινή για όλους μας πολιτιστική κληρονομιά, αποπνέοντας, όπως πάρα πολλά μνημεία, μια αίσθηση ανθρώπινου μεγαλείου, επειδή ενσαρκώνουν την ατομική υπέρβαση και την αλληλεπίδραση διαφορετικών πολιτισμών, με αυθόρμητο και ειρηνικό τρόπο.

Το ιστορικό υπόβαθρο

Μετά την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης, δεν ήταν όλα διαφορετικά μόνο για το ρωμαϊκό γένος, αλλά και για τους Τούρκους. Το μεγάλο αυτό γεγονός υπήρξε ο βασικός καταλύτης, που μετέτρεψε σε αυτοκρατορία μια περιφερειακή ηγεμονία, όπως ήταν τότε το τουρκικό κράτος, προκαλώντας επαναστασιασμό του πολιτεύμα-

κών, θρησκευτικών μυστικιστικών ταγμάτων πάνω στη λόγια μεταβυζαντινή μουσική. Η τελευταία έχει σφραγίσει τον ήχο που ταξίδεψε αρχικά με τις πρώτες ελληνικές, μικρασιατικές κομπανίες στα νησιά του Αιγαίου και αργότερα με τους

Έλληνες πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής και που ακούμε όλοι σήμερα στο ρεμπέτικο. Στο επίπεδο της αρχιτεκτονικής έχουμε τη δημιουργία του αντιπροσωπευτικού οθωμανικού, θολωτού τεμένους, το οποίο υπήρξε το απο-

λές και να αναπτύξουν την εθνική τους τουρκολογία, προχωρώντας σε επιστημονική πράξη και επιτυχάνοντας αυτό που δεν πετύχαμε ακόμη εμείς, να εντάξουν δηλαδή τη δική τους «τουρκοκρατία» στην ιστορία τους. Ένα τέτοιο παράδειγ-

μα είναι η Ουγγαρία, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει προλογίζοντας σύγγραμμα του Παύλου Χιδιρογλου, ο καθηγητής της τουρκολογίας Andreas Tietze².

Το βασίλειο της Ουγγαρίας διέτελεσε υποτελές στους Οσμανλήδες επί ενάμισο αιώνα, περίοδος που θεωρείται αναπόσπαστος κρίκος στην ιστορία της σύγχρονης αυτής χώρας. Πάνω από εκατό χρόνια η ουγγρική ιστορική έρευνα και φιλολογία ασχολείται με την περίοδο αυτή, τα προβλήματα και τις επιδράσεις της, αναδεικνύοντας στον τομέα αυτόν μια σειρά από διακεκριμένους ειδικούς στην Ευρώπη. Σε αντίθεση με εμάς, που δεν έχουμε ακόμη συγκροτήσει αντικειμενική γνώμη για την περίοδο αυτή της ιστορίας μας, πολλοί Ούγγροι ερευνητές της ιστορίας και της γλώσσας τους, θεώρησαν αναγκαίο, αλλά και ωφέλιμο, να ασχοληθούν αρχικά με τη μελέτη της οθωμανικής περιόδου της ιστορίας της πατρίδας τους και με συγκεκριμένο στόχο να διαμορφώσουν ακριβώς γνώμη.

Η δική μας, λοιπόν, στάση δεν είναι μόνον αρνητική, αλλά και εθνικά επιζήμια, ακριβώς επειδή, εκτός από την αντικειμενικότητα στη σκέψη, μάς στερεί και την επιστημονική γνώση, ως εργαλείο υποστήριξης της δικής μας πολιτικής. Μόνο τα τελευταία χρόνια μια πολύ μικρή ομάδα ερευνητών διαφόρων ειδικοτήτων πασχίζει να καλύψει το συγκεκριμένο κενό στην Ελλάδα.

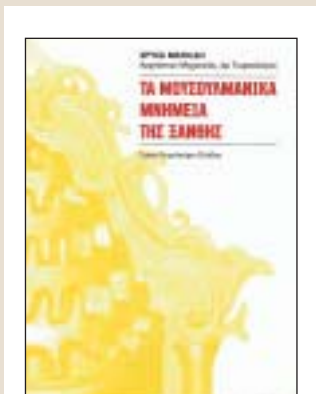

Debris d'anciennes fortifications byzantines

τέλεσμα της σύνθεσης των παλαιότερων τουρκικών, σελτζουκικών αρχιτεκτονικών παραδόσεων με τις γενικότερες αρετές αλλά και μορφές, κυρίως με αυτήν του τρούλου, της βυζαντινής αρχιτεκτονικής. Αυθεντικότερος εκφραστής αυτής της σύνθεσης ο μέγας Σινάν, εκουσίως εξισλαμισμένος ελληνορθόδοξος, θεωρούμενος από τους Τούρκους ο σημαντικότερος αρχιτέκτονας τους.

Μια χρονίζουσα υστέρηση

Η άρνησή μας να αποδεχθούμε εμείς οι ίδιοι, πρωτίστως για τον εαυτό μας, τον παραπάνω ιστορικό μας ρόλο, υποστηρίζει η συγγραφέας, αποτελεί μεγάλο μειονέκτημα, επειδή επηρεάζει αρνητικά και συνολικά την πρακτική μας σε όλους τους τομείς ενδιαφέροντος που σχετίζονται με τη γείτονα, καθώς τοποθετεί τη σύγχρονη πολιτική μας σκέψη σε λάθος οπτική γωνία, αλλά και μεροληπτική καταρχήν σε βάρος μας βάση. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι άλλα κράτη, που βρέθηκαν στην πορεία της ιστορίας τους υπό οθωμανική κατοχή, κατόρθωσαν να ξεπεράσουν τις συναισθηματικές αναστο-

Το βιβλίο «**Τα Μουσουλμανικά Μνημεία της Ξάνθης**» της **Χρύσας Μελκίδη**, Αρχιτέκτονα Μηχανικού και Δρος Τουρκολόγου, θα παρουσιαστεί σε ειδική εκδήλωση το μεσημέρι της **Τετάρτης 12 Μαρτίου**, στη «**Στόα του Βιβλίου**» (Πεσμαζόγλου 5 & Σταδίου, Αρσάκειο Μέγαρο). Πωλείται από το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας και τα βιβλιοπωλεία Παπασωτηρίου και η τιμή του είναι 30 ευρώ.

1. **Ο Κωνσταντίνος Αρμενόπουλος (1320-1380 ή 1383) ήταν Βυζαντινός νομικός, δικαστής στη Θεσσαλονίκη. Έγραψε το συνοπτικό εγχειρίδιο του Ρωμαϊκού Δικαίου με τον τίτλο «Πρόχειρον Νόμων ή Εξάβιβδος», που αποτέλεσε τη σχεδόν αποκλειστική συλλογή διατάξεων του βυζαντινού - ρωμαϊκού δικαίου, που ήταν σε χρήση και εφαρμογή ανάμεσα στους υπόδουλους Έλληνες κατά τη διάρκεια της οθωμανικής περιόδου, βλ. Κ. Αρμενόπουλος, «Πρόχειρον Νόμων ή Εξάβιβδος», επιμ. Κ. Πιτσάκης, Αθήνα, 1971.**
2. **Χιδιρογλου 1990, ό.π. σ. 18.**

